

Carsten Hjorth Pedersen

Hvordan tale med børn og unge om sex?

Kristent Pædagogisk Institut 2015

Carsten Hjorth Pedersen
Hvordan tale med børn og unge om sex?

© **Kristent Pædagogisk Institut 2015**

Åbuen 28, 3400 Hillerød
Telefon 48 24 24 62
E-mail: kpi@kpi.dk
Hjemmeside: www.kpi.dk

Layout: Helle Høeg
Omslag: SXC
Tryk: Øko-Tryk

Hæftet kan købes på Kristent Pædagogisk Institut
for 60 kr. pr. stk.

Rabat: 10 % ved køb af 10 stk. eller flere
20 % ved køb af 25 stk. eller flere
– eksklusiv forsendelse

Indhold

Til forældre, lærere, pædagoger og klubledere	5
Seksualvejledning i en seksualiseret tid	6

Første del: Hvordan kommunikere med børn og unge om sex?

Nej til tabuisering, ja til blufærdighed	9
Den voksnes egen seksualitet	9
Det levede liv er vigtigere end ord	10
Respekt og tillid	11
Børns seksuelle udvikling	13
Cirka 0-2 år	13
Cirka 3-5 år	14
Cirka 6-11 år	17
Cirka 12-15 år	18
Cirka 16 år og derover	21
Overgreb	24
Porno	26
Onani	28
Homoseksualitet	29

Anden del: Fem pejlemærker for en kristen seksualetik

1. Kærlighed, ægteskab og sex er Guds gode gaver	31
2. Sex findes i en ufuldkommen verden	33
3. Mennesket er mand og kvinde	35
4. Formålet med sex er fællesskab og forplantning	36
5. Troskab og tilgivelse er det bærende i parforholdet	37
Noter	39
Hjemmeside og litteratur	39
Om forfatteren og Kristent Pædagogisk Institut	40

Dette hæfte er for dig, som har med børn og unge at gøre. For har man det – som forælder, lærer, pædagog eller klubleder – er sex et uundgåeligt tema. Eller *bør* i hvert fald være det.

Vi har alle brug for hjælp og inspiration til at handle, tale, lytte, undervise, vejlede og forkynde om dette vigtige tema, så barnet og den unge får et sundt og realistisk forhold til sig selv og andre, når det gælder køn, krop og seksualitet. Forholdet til disse temaer har nemlig stor betydning for barnets og den unges identitetsdannelse. Et usundt og urealistisk forhold til sex kan derimod få alvorlige følger og skabe mange sår.

Hæftet er skrevet på grundlag af det kristne menneskesyn, som fastholder Skaberens rammer for seksualiteten, og som giver frihed til at lægge et spor, der retter sig mod nutidens børn og unge – og de voksne, som er omkring dem.

Første del af hæftet handler om, hvordan vi kommunikerer med børn og unge om sex. Anden del sætter ord på fem pejlemærker, som bærer en kristen seksualetik. Det betyder, at det formidlingsmæssige er i forgrunden, mens det etiske er forudsat eller i det mindste først kommer i fokus på hæftets sidste sider.

Til forældre, lærere, pædagoger og klubledere

Hæftet er skrevet til forældre, lærere, pædagoger og klubledere m.fl., som på forskellige måder bør tale med børn og unge om sex. Men disse grupper af voksne er nok så forskellige. Forældrene (og andre primære omsorgspersoner) er de vigtigste i denne forbindelse. Ikke primært på grund af det, de *siger* til deres børn om sex. Men først og fremmest, fordi de med deres – gode eller dårlige – *adfærd* lærer børnene det basale om køn, krop, seksualitet og sunde grænser.

Et par eksempler: En dreng på syv år fandt først ud af, at det er unormalt, at ens far går nøgen rundt i huset, da han fik besøg af en kammerat, som syntes, det var mærkeligt og væmmeligt. Eller en pige på elleve år kunne først sætte ord på sit ubehag over, at hendes bedstefar i årevis havde gramset på hende,

Hvordan tale med børn og unge om sex?

da hun i skolens seksualundervisning hørte, at den slags må bedsteforældre absolut ikke gøre.

Modsat har det stor positiv betydning for dem, som undervejs skal tale med børn og unge om sex, at børnenes grænser er blevet respekteret af deres nærmeste omsorgspersoner, og at de har mødt sunde normer.

Forældrenes rolle er altså helt central. Lærere, pædagoger og klubledere har derfor meget forskellige vilkår alt afhængigt af, om børnene hjemmefra er blevet præget positivt eller negativt på det seksuelle felt.

De følgende sider er skrevet til forældre i et forsøg på at forebygge og inspirere, så deres adfærd og ord over for børnene, hvad angår sex, bliver sund og respektfuld. Men de følgende sider er også skrevet til lærere, pædagoger og klubledere, som forhåbentlig møder flest børn med sunde og respektfulde forældre, men som også vil møde børn, der er vokset op i hjem med en usund og respektløs adfærd omkring køn, krop, grænser og seksualitet.

Da hæftets målgruppe er så bred, vil der være nogle afsnit, som har størst relevans for forældre, mens andre afsnit har størst relevans for hæftets øvrige målgrupper.

Seksualvejledning i en seksualiseret tid

Udfordringerne står i kø. Lad mig bare nævne fem eksempler:

Amalie er tre år. Hun er meget nysgerrig efter at se far og mor uden tøj på. Hendes forældre ønsker ikke at gøre hende skamfuld på grund af denne nysgerrighed. Men de vil også gerne lære Amalie noget om sund blufærdighed. Hvordan skal de agere?

Jens og Peter på fem år kan godt lide at sige en masse frække seksuelle ord i børnehaven. Pædagogerne overvejer, *hvorfor* de er så optaget af det; men det er ikke let at finde ud af. Samtidig vil de godt lære børnene at tale om det seksuelle på en okay måde.

3. klasse skal have seksualundervisning. Hurtigt viser det sig, at nogle af børnene har set internetporno sammen med ældre søskende. Andre børn i klassen er totalt uvidende om, hvad porno er. Hvad gør man som lærer i den situation?

Katrine på 13 år betror sig til en leder i den kirkelige teenklub. En dreng fra 10. klasse sender hende sms'er og billeder, som hun på én måde er glad for; men som også skaber ubehag i hende. Han viser hende opmærksomhed; men der er mange seksuelle antydninger i det, der kommer fra ham. Hvad skal teenlederen gøre og sige til Katrine?

Hvordan tale med børn og unge om sex?

Lars på 17 år føler sig ofte anderledes end de andre drenge. Han gider ikke fodbold og voldsomme PC-spil. Han kan godt lide at tale med pigerne; men han bliver ikke forelsket i dem. Han tænker på, om han er homoseksuel. Det er ikke let at tale med forældrene, derfor vil han nu snakke med præsten. Men hvordan skal præsten tackle den samtale?

Det er fristende at ønske sig tilbage til tiden før internettet, før homoseksuelle vielser i kirken og før realityshows som fx *Paradise Hotel*. Det lader sig imidlertid ikke gøre. Men endnu værre: Vi svigter børnene og de unge, hvis vi prøver at skrue tiden baglæns og lukker øjnene for den virkelighed, de lever i.

Det *er* vanskeligt, fordi vores tid er så sexfikseret. Sendefloden på TV har mange programmer, hvor sex er et mere eller mindre bærende element. Internettet er blevet et eldorado for erotik og porno – både af strafbar og ikke-strafbar karakter. Tøjstil og mode – for både mænd og kvinder – kan være ret sexfikseret. Hverdagssproget er for manges vedkommende broderet med seksuelle vendinger og udtryk.

Men selv om der er meget fokus på sex i det danske samfund, er det paradoksalt nok ikke udtryk for, at alle har et sundt og godt forhold til sex, endsi­g­te at voksne har sunde og frugtbare seksuelle relationer. Ensomhed, egoisme og kropsforagt er nogle af sexfikseringens negative konsekvenser.

FOTO: SXC

Hvordan tale med børn og unge om sex?

Personligt er jeg ikke i tvivl om, at dette hænger sammen med, at Gud som seksualitetens opfinder er gledet ud af manges horisont. For når Gud siver ud af menneskers bevidsthed, går der religion i noget andet, noget verdsligt, fx seksualiteten. Problemet er, at sex ikke kan holde til at have religiøs status og derfor skuffer.

Udfordringerne i vores tid og kultur er så stærke, at vi let fristes til at blive rene nej-sigere, hvilket ikke er særlig konstruktivt. Jeg vil derfor slå et slag for, at vi bliver ja-sigere, så vidt det overhovedet er muligt. Det har vi god grund til, for den kristne seksualetik, som jeg ridser op i hæftets sidste del, er et befriende ja til sex og til trygge rammer samt gode ordninger for sexuallevets udfoldelse. Den er et ja til menneskelig værdighed samt beskyttelse af krop, sjæl og ånd. Den er også et ja til et realistisk forhold til sex, og den er et værn om den svage og udsatte. Den kristne seksualetik er et ja til troskab, tilgivelse og kærlighed. Prøv at få dét frem, når du taler med børn og unge om sex.

Jeg har imidlertid ikke i alle tilfælde svar på, hvad de voksne rundt om Amalie, Jens, Peter, 3. klasse, Katrine og Lars skal gøre og sige. Men på de følgende sider vil jeg nævne nogle facts og dele nogle af mine vurderinger og holdninger med dig, der kommer ud for disse spørgsmål og situationer.

Hvordan kommunikere med børn og unge om sex?

Det handler ikke bare om, hvad vi *siger* til børn og unge om sex. Naturligvis er ordene uundværlige; det giver jeg mange eksempler på i dette hæfte. Men det handler også om vores kropssprog, attituder og handlinger. Det handler om, hvordan vi voksne lever som mand og kvinde blandt de børn og unge, vi har ansvar for. Altså om, hvordan vi bredt set kommunikerer med børn og unge om køn og seksualitet. Hvis der ikke er sammenhæng mellem det, vi siger, og det, vi viser, kan det føre til usikkerhed for barnet og den unge.

Nej til tabuisering, ja til blufærdighed

Desværre findes der eksempler på kirkelige retninger og kristne mennesker, som har tabuiseret det seksuelle. Det kønslige blev omgivet med skam og tavshed. Nogle kristne har set ned på eller slet ikke vedkendt sig kropslighed og sanselighed. De var forskrækkede for det seksuelle. Det er skadeligt for børn og unge.

Det nødvendige opgør med tabuiseringen må dog ikke få os til at kassere den sunde blufærdighed, der bør omgive det seksuelle, og som vi skal værne om hos børn og unge. Det seksuelle får noget af sin særlige værdi ved, at vi *ikke* sætter ord på enhver detalje, men også mestrer antydningens og den indirekte tales kunst.

At vejlede børn og unge om sex handler derfor langt på vej om at bryde tabuiseringen, men også værne om den sunde blufærdighed.

Den voksnes egen seksualitet

Noget af det mest kendetegnende for børn er, at de er under udvikling. Fysisk, psykisk, åndeligt, sproglig og socialt – og alle områder har med det seksuelle at gøre. Det vanskelige er imidlertid, at udviklingen på de forskellige felter ikke altid følges ad. Børn kan derfor godt bruge ord om sex, som de ikke aner betydningen af. Sker det, må man i et forståeligt sprog forklare børnene, hvad der ligger i ordene, så de bedre forstår et forbud mod at bruge dem i flæng eller som mobning.

Børns evne til at tolke berøringer udvikles også kun langsomt. Derfor er et barns kys ikke seksuelt på samme måde, som det kan være for en voksen. Det er grunden til, at det er ødelæggende for barnets seksuelle udvikling, hvis en voksen lægger noget andet i barnets kys, end det selv gør. Hvis en voksen lægger noget seksuelt i en attitude, som for barnet ikke er seksuel,

Hvordan tale med børn og unge om sex?

krænkes og skades barnet, fordi den voksne fremtvinger en seksuel relation, som barnet ikke er moden til.

Børn er derfor dybt afhængige af at være omgivet af voksne, som ikke forcerer deres udvikling, men viser forståelse for barnets langsomt øgede bevidsthed på det seksuelle plan. Det er samtidig vigtigt, at den voksne ikke har et tabubelagt forhold til seksuelle emner. Hvis vore seksuelle tabuer er for stærke, kan vi ikke give børn relevante, forståelige svar. Eller sagt på en anden måde: Kan man ikke tale med sin ægtefælle om sex, er det ikke underligt, at det er svært at tale med børnene om det.

Vores eget forhold til sex bærer vi uvægerligt med os i relation til de børn, vi er forældre, lærere, pædagoger eller klubledere for. Derfor kan man ikke kommunikere hensigtsmæssigt og omsorgsfuldt med børn om seksuelle temaer, uden at man har et nogenlunde afklaret forhold til sin egen seksualitet.

Børn har i udgangspunktet en naturlig og sund interesse for sig selv og deres krop og dermed et legitimt ønske om at vide noget om sit eget og det modsatte køn. Men for at få svar på de mange spørgsmål er børn afhængige af troværdige voksne. I den forbindelse er det meget vigtigt, at man som voksen finder sin personlige balance mellem overdreven åbenhed og tabuisering. Begge dele kan blive til skade for børnene, enten ved at deres grænser krænkes, eller ved at børnene føler sig forkerte og skamfulde over at være seksuelle væsner.

Kunsten er derfor at lære børn sund blufærdighed uden at gøre dem skamfulde over for deres eget køn og deres egen krop.

Det levede liv er vigtigere end ord

To af de mest intime og personlige ting i et menneskes liv er forholdet til Gud og forholdet til det andet køn. Disse to forhold, som begge går dybt i personligheden, kræver det derfor særlig fortrolighed og visdom at tale med andre om. Det er ikke noget, man bare kan. Man må øve sig og tillade sig selv (og andre) at begå fejl for at lære det.

En anden vanskelighed opstår, fordi det ofte er svært for forældrene, som er tættest på børnene, at tale med dem om køn og seksualitet. Det gælder ikke i så høj grad de små børn. Men børn i skolealderen – og især teenagere – bliver let forlegne, når forældrene vil tale med dem om disse temaer. Det skyldes formodentlig det basale forhold, at børnene godt ved, at de selv er et ”produkt” af forældrenes seksualliv. Samtidig er det ofte en del af den unges

sunde løsrivelse fra forældrene, at lige præcis dette tema vil de helst tale med andre om.

Det kan imidlertid være et problem, at mange unge nok har megen viden om ”det tekniske” og også kan tale om det, men at de mangler modne voksne med en kristen seksualitet, som kan tale med dem om deres seksualitets dybe følelsesmæssige og relationelle dimension. Her er det vigtigt, at kristne lærere, pædagoger og klubledere er villige til at stille sig til disposition, hvis det er for svært for forældrene at tale med deres teenagebørn.

Det er også en god ide at give børn og unge god litteratur at læse eller hen-vise dem til gode hjemmesider. Se forslagene på side 39 i dette hæfte.

Mens børnene er små, er det på en måde enklest, fordi de spørger så frimodigt. Udfordringen for den voksne er at finde passende ord og vide, hvornår man skal afbryde den uendelige række af ”hvorfor-er”. Lidt længere fremme give jeg bud på, hvordan man kan gribe det an.

Når børnene kommer i skolealderen, vil de fortsat gerne høre noget om disse ting, selv om de lader til at være uinteresserede. De er som regel bare sundt generte. Derfor er det vigtigt at øve sig på tålmodighed og søge den gode anledning, når man skal tale med skolebørn om sex.

Det betyder ikke, at man aldrig skal tage initiativet. Men man skal have så megen tid og have det mentale lytteudstyr så kraftigt aktiveret, at man kan skønne, hvornår det er mest belejligt – eller mindst ubelejligt! Og selvfølgelig skal lærere og pædagoger frimodigt planlægge seksualundervisning.

Generelt gælder det her som på alle andre felter, når vi har med børn og unge at gøre, at det levede liv betyder mere end de mange ord. Det er fx ikke let at advare sin 15-årige søn mod internet-porno, hvis han gentagne gange erfarer, at far også kigger på det. Men det gode forbillede kan også handle om, at far godt tør sige til sin teenagesøn på en respektfuld måde, at den kvinde, som ekspederede dem i butikken, bare var flot!

Respekt og tillid

Gode samtaler med børn og unge om køn og seksualitet handler i høj grad om respekt. Respekt for egne grænser, respekt for børnenes og de unges grænser samt respekt omkring seksualiteten som sådan. Men ikke mindst respekt for de gode grænser, som Skaberen har sat.

Ægte respekt viser sig hovedsagelig på to måder:

1. Ved en passende tilbageholdenhed, så man ikke maser sig ind på barnet eller den unge. Man kan i misforstået nidkærhed komme til at trænge sig

Hvordan tale med børn og unge om sex?

for hårdt ind på barnet med seksuelle temaer. Det er mildest talt ikke befordrende. I værste fald er det skadeligt og krænkende.

2. Men ægte respekt viser sig også ved, at man henvender sig til barnet eller den unge, fordi man skønner, at det netop er, hvad de har brug for. Nogle gange må man råbe vagt i gevær, hvis man er utryk eller meget usikker på deres adfærd. Det kan være med konkrete formaninger, men mindst lige så meget med insisterende spørgsmål, hvor man udfordrer barnet og den unge, fx hvis man synes, de er påfaldende stille og indadvendte, eller har mistanke om, at de er udsat for seksuel mobning.

Ægte respekt hænger sammen med gensidig tillid. En af måderne, hvorpå man viser teenagere og unge tillid, er ved at turde vise lidt af sin egen svagheit og nogle af sine følelser. Jeg er slet ikke talsmand for, at vi skal udlevere os til børn og unge. Det er i virkeligheden at krænke dem. Men vi skal på den anden side heller ikke være korrekte, robotagtige idealister. Vi skal derimod vove at være udspændt mellem en genuin kristen seksualetik og en medfølelse og forstående indstilling til de børn og unge, som vi er voksne iblandt.

Prøv at spole din egen livsfilm baglæns, til du var 11, 13 eller 15 år. Mærk efter, hvordan det var at være dig dengang. For selv om MGP og internettet ikke var opfundet dengang (det afhænger lidt af, hvor gammel du er!), er det grundlæggende de samme hormoner, følelser og tanker, der er på spil. Erkend også din egen fejlbarlighed og vær ikke bange for at indrømme dumheder, du gjorde dengang eller i dag.

Du må også opgive tanken om, at du kan leve livet for den unge. Dette gælder især forældre, som er dybest involveret i børnenes liv og fremtid. Du kan ikke sikre dig imod, at de begår samme fejl, som du gjorde. Men du kan være nærværende og ærlig i dag. Også om dine egne fejl og mangler. Spørg og lyt. Vær nysgerrig. Vær reelt interesseret i at høre teenagerens version af sagen. Prøv at være en lyttende ledsager mere end en bedrevidende dommer. Husk også at slippe dine halvstore børn løs. Lad være med at overvåge og overkontrollere dem. Du er nødt til – trin for trin – at give slip på kontrollen, hvis de skal blive selvstændige. Også hvad angår køn og seksualitet.

Men vær heller ikke bange for af og til at give den unge et kærligt spark. Vær modpol, når det er nødvendigt. Det bliver de unge selvstændige af. Ikke mindst fædre og mænd har til opgave at have brede, stærke brystkasser (om ikke fysisk, så i hvert fald mentalt), som de unge af og til støder ind i. Sig din mening om kvindenedværdigende reklamer. Fortæl, hvad porno gør ved

os. Sluk for dårlige film. Og vær mand for at sige: Nu stopper festen! Hertil og ikke længere!

Er der noget, teenagere og unge *ikke* har brug for omkring køn og seksualitet, er det voksnes ligegyldighed og fravær.

Børns seksuelle udvikling

Generelt introduceres børn tidligt for seksuelle temaer i dagens Danmark. Det ydre seksualpres på børn og unge – fra internet, TV, tryksager, jævnaldrende og emsige voksne – er meget stort i dag.

Dette er på mange måder respektløst i forhold til børns naturlige udviklingstempo. En af skaderne på børn og unge er stress og mindreværdsfølelse. Når man ikke i det indre er klar til det seksuelle bombardement, som ofte forherliger eller forvrænger det seksuelle langt bort fra Skaberens vilje, genereres der et forventningspres, som gør mange børn og unge stressede, eller giver dem mindreværdsfølelser, fordi de slet ikke er der, hvor ”man” skal være.

Men hvor ulykkeligt dette seksualpres end er, forråder vi børnene og de unge, hvis vi lukker øjnene for den virkelighed, de står i. Det nytter ikke, at vi som voksne drømmer os tilbage til de gode gamle dage (som sjældent var så gode endda). Vi må møde børnene og de unge i den virkelighed, som er deres. Derfor er det vigtigt for en voksen at vide noget om børns seksuelle udvikling og hvilke seksuelle impulser, de udsættes for.

Lad os derfor se på, hvordan de forskellige aldersgrupper har det med køn og seksualitet. Følgende ”facts” er naturligvis gennemsnitlige. Der er altid børn og unge, som afviger fra ”det normale”. En sådan afvigelse *kan være* urovækkende, men behøver på ingen måde være det.

Cirka 0-2 år

Muligheden for seksuel ophidselse og tilfredsstillelse ligger klar hos alle normale børn fra fødslen. Spædbørn kan spontant eller ved berøring få erektion af klitoris eller penis. Ved at eksperimentere med sin egen krop gør barnet de første erfaringer med seksualiteten. Men det er i denne fase – som i de følgende faser inden puberteten – meget betydningsfuldt, at den voksne fastholder, at barnets seksualitet er noget ganske andet end den voksnes. Det er uhyre vigtigt, at den voksne ikke lægger en voksen mening ind i barnets adfærd.

Når børn i denne alder undersøger sig selv og deres erogene zoner, skal forældrene og andre voksne ikke gøre det til noget skamfuldt, men modsat

Hvordan tale med børn og unge om sex?

heller ikke vie det overdreven interesse. Man kan fx komme ud for, at børn omkring 1-års-alderen stimulerer sig selv og får tilfredsstillelse ved det. I den situation er der to grøfter, man kan falde i: Enten at give børnene en kraftig skamfølelse ved at klaske det over fingrene eller febrilsk sige ”fy, fy skamme”. Den anden grøft er slet ikke at gøre noget, fordi man i misforstået imødekommethed tænker, at det er farligt at hæmme barnet. Måske handler det om, at barnet keder sig og trænger til at blive optaget af noget andet. En sund måde at reagere på kunne fx være, at man stille og udramatisk afleder barnet og tilbyder det andre aktiviteter.

Det er meget vigtigt, at barnets nære omsorgspersoner har en varm, naturlig og god kropskontakt med barnet i denne alder. En af de ulykkelige følger af de alt for mange eksempler på overgreb mod små børn er, at forældre, bedsteforældre og andre nære omsorgspersoner får en overdreven angst for at røre barnet. Men få ting er vigtigere for det lille barn end en god og tryk kropskontakt.

Efterhånden som barnets sprog og sanser udvikles, udvikles også dets bevidsthed om og interesse for køn, krop og seksualitet. Fra 2-års-alderen ved et barn normalt, om det er dreng eller pige – og at andre mennesker også er ”dreng eller pige”.

Cirka 3-5 år

De væsentligste ydre kendetegn på drenge og piger, mænd og kvinder lærer barnet normalt at kende i 2-3-års-alderen. I den alder vil det derfor ofte være naturligt at tale med dem om den fysiske forskel mellem drenge og piger, mænd og kvinder. Hvorfor har drenge en tissemand, når piger ikke har? Det lille barn vil normalt være tilfreds med at få at vide, at ”sådan har Gud gjort det”, eller ”der findes to slags mennesker: dem med tissemand og dem med tissekone.”

I børnehvealderen kan det – hvis anledning byder sig – være naturligt at tale med sine egne børn om, hvorfor mor har ”sådan en lille ble” på cirka en gang om måneden. Og hvis en lillesøster eller lillebror er på vej at fortælle lidt om, hvordan sådan en baby kommer ind i mors mave. Man behøver ikke udbrede sig om, hvad et samleje er, men sige noget i retning af: ”Nogle gange ligger far og mor rigtig tæt sammen, fordi vi er så glade for hinanden. Så kommer der sæd fra fars tissemand ind i en åbning mellem mors ben. Sæden møder nogle små æg inde i mors mave, og så vokser der en baby frem.”

Når børn spørger, er de normalt modne til at få svar. Men det er altid den

Hvordan tale med børn og unge om sex?

voksne, der afgør, hvor grundigt og langt man vil svare. Det er vigtigt at undgå fortællinger, men modsat er det også i orden at sige til sit barn: ”Mere kan jeg ikke sige nu, men når du bliver ældre, vil jeg gerne fortælle dig mere.”

Børns dybeste behov er ikke at få svar på alle de spørgsmål, de kan finde på at stille, men at blive set, hørt og forstået. Det er helt i orden, at børnene spørger om alt muligt, der har med det seksuelle at gøre. Men den sunde, modne voksne afgør, hvilket uddrag af sandheden, børnene er klar til at få på det pågældende tidspunkt og i den pågældende situation.

Mange forhold i barnets identitet lægges relativt fast i førskolealderen. Det gælder også den seksuelle identitet. Som voksen er det derfor godt at have pejling på, hvad der er normalt og unormalt i førskolebørns adfærd omkring det seksuelle. For denne aldersgruppe er det:

- *normalt* at være nysgerrig efter at se mor og far uden tøj på; men det er unormalt, hvis barnet vedvarende ikke respekterer de grænser, som forældrene sætter op for, hvad de vil vise og hvordan,
- *normalt* at udforske sin egen og andre børns krop; men det er ikke i orden, hvis barnet overskrider andre børns grænser eller skader sig selv. En unormal adfærd *kan* skyldes, at barnets egne grænser er blevet krænket,

FOTO: PUGGAARD

Hvordan tale med børn og unge om sex?

- *normalt* at vise sin numse og kønsdele; men det er unormalt, hvis barnet gør det på en udstillende måde og imiterer noget, det har set i en pornofilm,
- *normalt* at spørge om køn, sex og krop; men hvis det kammer over, og barnet næsten konstant vil tale om disse emner, er vi ovre i noget unormalt, som man må undersøge årsagen til,
- *normalt* at lege doktorleg, som kan være en sund og uskyldig måde at få viden om og syn for den seksuelle anatomi på; men hvis et ældre barn i legen vil dominere et yngre barn, fx ved at være voldelig, er det unormalt og skadeligt – for begge børn.

Hvis man som lærer, pædagog eller klubleder kommer ud for nogle af disse unormale reaktioner hos et barn – og det ikke bare er et engangstilfælde, men et mønster – er det vigtigt at reagere på det og forsøge at hjælpe barnet.

Det er vigtigt, at børn allerede i denne alder lærer at sige fra, ”hvis nogen gør noget med dig, som du ikke bryder dig om.” Den bedste måde, børn lærer at vogte deres egne grænser på, er ved at møde voksne, som på en sund måde vogter deres egne og andres grænser. Børn skal fx støttes i at gå væk fra en jævnaldrende, som gentagne gange laver samlejebevægelser. Børn skal også opmuntres til at gå hen til en tryk voksen, hvis en anden voksen prøver at vise barnet pornobilleder.

Børn skal have at vide, at man kan have hemmeligheder på ”gode og dårlige måder”, og det er ikke i orden at have hemmeligheder på den dårlige måde. Og barnet skal gives konkret vejledning om, hvordan det kan sige *Stop!* eller *Nej!* hvis en voksen gør noget imod det, som mærkes forkert.

For den voksne er kunsten i den proces at undgå at skabe overdreven mistænksomhed hos børnene. Som voksen skal man huske, at børn i denne alder endnu ikke til fulde har lært at skelne mellem virkelighed og fantasi. Derfor skal barnets fortællinger undersøges nøje, inden man fæster ubetinget tillid til dem.

I denne alder skal børns naturlige lyst til at bruge kroppen stimuleres. Dans, gymnastik, motion og fri fysisk leg er med til at give børn en god fornemmelse af deres egen krop, hvorved de bliver mindre tilbøjelige til at lade andre overtræde deres kropslige grænser.

Hvis man som en voksen, der er tæt på, ser reaktioner hos barnet, som gør en utryk, eller man får mistanke om, at barnets grænser er blevet overtrådt, er det vigtigt, at man mentalt flytter sig over på barnets side og tilbyder det ord, som tolker dets følelser. Det sker sjældent ved at spørge barnet direkte. Oftere

er det klogest at spørge barnet: ”Må jeg fortælle dig, hvad jeg tænker?” Eller sige: ”Jeg kender andre børn, som ...” Ved at lytte til den voksnes tanker og følelser eller ved at høre, hvad andre børn har sagt eller gjort, vil barnet ofte reagere, hvis der er noget, der trykker.

Det gælder i denne situation som i mange andre, at tydelige voksne giver trykke børn.

Cirka 6-11 år

I 5-7-års-alderen har de fleste børn tilegnet sig et nogenlunde konstant kønsbegreb. De har fx forståelse af, at kønnet er en uforanderlig side ved selvet, selv om ydre ting som hår, tøj og adfærd er vidt forskellige. Men i denne alder er barnets opfattelse af kønsrollerne relativ stereotyp.

I 6-11-års-alderen har børn normalt ikke fokus på at vise deres kønsorganer eller ville se andre nøgne. De udforsker det seksuelle lidt mere på egen hånd. Og i disse år træder drenges og pigers forskellige seksuelle adfærd frem. Drengene er typisk mere udfarende og åbenmundede om det seksuelle. Piger udvikler i skolealderen ofte et sensitivt og stemningspræget forhold til det seksuelle.

Men de individuelle forskelle kan være meget store. Allerede på dette tidspunkt er det vigtigt at have et bredt normalitetsbegreb for, hvad det typiske drengagtige og pigeagtige er på det seksuelle felt.

Når børn kommer i skolealderen, vil der ofte blive brug for at uddybe nogle af de tidligere spørgsmål og svare på nogle nye, fx om hygiejne, kønssygdomme, prostitution, kønsorganer og forelskelse. Atter gælder det om ikke at forcere en udvikling, men samtidig være så fortrolig med barnet, at man kan opfange dets spørgsmål og nysgerrighed. For forældrene kan sengelægningen være en god anledning til at få snakket med barnet.

Kendt er fx situationen, hvor man sidder sammen med nogle halvstore børn og ser en film, hvor der kommer en eller flere scener med sex og samlejer. Hvis man vælger at se videre på filmen, fordi den har nogle kvaliteter, kan det være vigtigt efterfølgende at tale med børnene om, hvad både børn og voksne følte ved at se de scener. Vælger man at slukke for filmen (og det skal man nogle gange gøre), er det vigtigt, at der ikke bare bliver slukket, uden at far og mor forklarer hvorfor. Ellers kan det være med til at give børnene et forkrampet forhold til seksualitet i al almindelighed og deres egen i særdeleshed.

Slukker man for den pågældende film, så fortæl børnene, at det ikke er seksualitet, I som voksne er forskrækkede for, for det er noget fint og godt; men

Hvordan tale med børn og unge om sex?

det er, fordi denne film fremstiller seksuallivet på en ublufærdig måde, så det private bliver offentligt, eller i en ramme, som er forkert, fræk eller ulækker.

På dette såvel som på de senere udviklingstrin er det vigtigt, at forældrene praktiserer en sund blufærdighed. På den ene side må de være åbne og ærlige om, at de går i seng sammen. For nogle forældre er det også naturligt at kysse hinanden flittigt og inderligt, mens børnene ser det. På den anden side skal man være lydhør over for, hvor børnenes grænser går og respektere dem frem for at insistere på sin egen åbenhed.

I løbet af denne periode er det ikke unormalt, at det seksuelle aspekt ligger lidt i dvale fx i form af, at interessen for det modsatte køn er meget lille eller fastlåst i retning af: ”Piger er ulækre!” ”Det er drenge også!” Denne latensperiode ophører imidlertid, når børnene nærmer sig puberteten, som indtræffer, når de er mellem 9 og 17 år. Dermed vågner interessen for krop, kønsorganer, kønsforskelle og seksualitet med fornyet styrke. Fordi en gryende voksensexualitet er på vej, betyder det ikke, at man fra den dag, man teknisk set er kommet i puberteten, er klar til at praktisere voksen seksualitet. Også seksualiteten har bedst af at gro langsomt.

Det kan være kompliceret især for piger, der kommer i puberteten som 9-10-årige. De er som regel ikke modne til at forstå de følelser og tanker, der fylder dem, når de kommer i puberteten så tidligt. De kan fx blive hovedkulds forelsket i en (ofte noget ældre) dreng, men kan slet ikke overskue konsekvenserne eller forstå deres egne reaktioner.

Det er heller ikke altid enkelt at være den voksne i den situation. Forældre, lærere, pædagoger og klubledere af begge køn kan føle det meget akavet at relatere til en pige på 9-10 år, som er kommet i puberteten. Men endnu engang er det vigtigt, at vi ikke bakker ud, men med vores attituder og ord viser, at vi som modne voksne også kan rumme barnet i denne situation.

En af måderne, det kan gøres på – af lærere, pædagoger og klubledere – er at samle børnene i særlige drenge- og pige grupper. Netop i disse år er der nemlig stor forskel på, hvor langt piger og drenge er i deres udvikling, tanker og ord om krop, køn og sex.

Cirka 12-15 år

Når børnene nærmer sig puberteten, er det vigtigt, at man forsøger at tale med dem mere konkret om kvindelig og mandlig vækst, menstruation, sædafgang, overgang fra barn til voksen, forelskelse, seksualitet, pornografi, onani, prævention og seksuelle afvigelser. Nogle børn er meget generte og blufærdige,

Hvordan tale med børn og unge om sex?

andre er mere åbne for sådanne samtaler, hvilket gør, at der kan blive forskel på længden og dybden af samtalerne. I nogle tilfælde bliver det nærmest enetaler fra de voksnes side. Det vigtige er ikke, hvordan samtalen præcist forløber; men at åbenheden eksisterer. Her er det rigtig godt, hvis skolen eller klubben kan supplere forældrene.

I denne alder begynder drengene ofte at se på sig selv som typisk maskuline og pigerne som typisk feminine; men opfattelsen af forskelle og ligheder mellem de to køn er fortsat forholdsvis stereotyp. Drengenes seksuelle følelser har tendens til at blive forholdsvis specifikke, idet de overvejende retter sig imod kønsorganer og udløsning. Pigenes seksualitet har tendens til at blive mere diffus og stærkere knyttet til andre sider ved personligheden end kønsorganerne. Længslen efter ømhed og hengivenhed tydeliggøres som en stærk del af pigernes seksualitet.

Drengene i denne alder kan være meget optaget af, hvor stor deres penis er, og pigerne af, hvor store deres bryster er, og det kan opfattes som problematisk, hvad enten disse er for store eller for små. Derfor er det meget vigtigt at fortælle begge køn, at tissemand og bryster har den størrelse, som de nu engang har, og de fungerer glimrende til det, de skal bruges til, uanset størrelse.

Samtalen om disse temaer er også vigtig for at modvirke de stereotype kønsbilleder, som teenagere meget let kommer til at ligge under for, og i stedet for støtte dem i en glæde over og accept af, at Gud har skabt os med en enorm og meget vigtig forskellighed.

Et andet forhold, som de 12-15-årige er meget optaget af, er, hvornår de kommer i puberteten. Det viser sig, at meget tidlig modnede piger og meget sent modnede drenge som regel har de største vanskeligheder. Mange teenagere udvikler forventninger om, hvornår det rigtige tidspunkt for pubertets indtræden er. Undersøgelser har vist, at de fleste sigter imod 12-14 år, og jo længere de selv er fra dette "idealtidspunkt", desto større kan frustrationen være. Derfor er det også vigtigt at tale med børn og unge om, at det er normalt at komme i puberteten mellem 9 og 17 år. Også den forskellighed skal de støttes i at rumme – både i forhold til sig selv og andre.

Det er vigtigt at tale med børn om pubertetens indtræden, både før den indtræffer, og når den er indtruffet. Det viser sig, at pigers oplevelse af den første menstruation og drenges oplevelse af den første sædafgang hænger sammen med, hvor godt forberedt de er på det, og om der er nogle voksne, som uden at overfuse dem kan tale med dem om disse ting uden at blive alt for røde i kammen. Jeg ved om en mor, der har givet sine døtre en lille gave,

Hvordan tale med børn og unge om sex?

når de havde haft deres første menstruation for på den måde at eliminere det skamfulde og gøre dem sundt bevidste om deres spirende kvindelighed.

Pubertetens øvrige kendetegn – kønsbehåring, svedlugt, uren hud etc. – bør der også informeres sagligt, redeligt og respektfuld om, så både skam og ”overinformation” undgås.

Det er især vigtigt at tale med børn, som er kommet lidt ind i puberteten, om den følelsesmæssige side af den seksuelle udvikling, fx tale om, at forelskelser kommer og går, og om, at der er forskel på kvindelig og mandlig seksualitet. Kvinders seksualitet er normalt bredere end mænds, hvilket indebærer, at piger er optaget af totalsituationen omkring en dreng: stemningen, samtalerne og mange dele af hans personlighed, mens mænds seksualitet er smallere, hvilket indebærer, at drenge normalt tænder på pigens krop, udseende og former.

Der er naturligvis store individuelle forskelle, men det er vigtigt for både piger og drenge at finde ud af, at det modsatte køns seksualitet er anderledes end deres egen. I samme forbindelse er det godt at tale med store børn om forskellen mellem det romantiske kærlighedsbegreb, som medierne er fulde af, og en kærlighed, som er kendetegnet ved omsorg, troskab og hårdt arbejde, der er det bærende i det lange træk, som ægteskabet er.

Teenagere har især et stort behov for, at seksualitetens *relationelle og følelsesmæssige* dimension bliver berørt: Hvorfor bliver drengene pludselig interessante på en ny måde? Hvordan snakker man naturligt med en pige? Her skal vi ikke være for tilbageholdende med at tale om de ting, vi selv sloges med som teenagere. For selv om meget har forandret sig siden da, er de grundlæggende følelser af forelskelse, selvværd og usikkerhed de samme.

I puberteten har de unge et helt naturligt behov for at lægge afstand til især forældrene, men også til andre autoriteter. Det er ganske enkelt nødvendigt for at blive selvstændig. Vi skal bare ikke tro, at det betyder, at de kan undvære os. Naturligvis er det vigtigt, at børn og teenagere lærer at stå på egne ben; men det er mindst lige så vigtigt, at de får mange signaler fra især forældrene, men også andre voksne om, at de er der for dem, at de unge altid må komme med hvad som helst, og at forældrene ser dem og holder af dem, som de er. Hvis en teenager går alene med sine tanker om at være forkert, kan tankerne vokse sig urealistisk store. Derfor er det godt, hvis de har gode venner; men det er også rigtig godt, hvis de har mindst én fortrolig voksen at gå til.

Drenge, der er kommet i puberteten, kan opleve at blive seksuelt ophidset og få rejsning på meget ubelejlige tidspunkter. De har brug for at få at vide, at

Hvordan tale med børn og unge om sex?

den slags er normalt. Årsagen er, at hormonerne drøner rundt i kroppen, mens styrecentralen – hjernen og sindet – endnu ikke har lært, hvordan sådanne hormoner skal styres. Det læres med tiden. Indtil da må man klare problemet ved at gå bort fra situationen eller prøve at blive afledt.

Generelt gælder det, at skal man tale med børn og unge (og voksne!) om svære ting, skal der være tid og rum til det. Det kræver 100 % koncentration fra den voksne side. Alle antenner skal være ude. Kropssproget skal aflæses. Man kan tilbyde barnet eller den unge nogle ord, som måske kan tolke deres følelser, tanker og vilje, men man må ikke påtvinge dem, at de skal føle, tænke og ville på en meget bestemt måde.

Cirka 16 år og derover

De fleste, som er kommet i puberteten, præges af følelsesmæssig usikkerhed: Hvem er jeg? Hvad mener jeg? Hvad føler jeg? Tilværelsen opleves meget overvældende. De unge kan være voldsomt svingende. Aldrig før har de været så glade. Og aldrig før har de været så kede af det. Disse svingninger må vi, som er voksne, være indstillet på. Vi må prøve at rumme dem og forstå; hvilket ikke indebærer, at vi skal finde os i hvad som helst fra den unges side. Vi skal også være os for at sygeliggøre de unge. Tværtimod skal vi forsøge at udruste dem, være ved deres side og prøve at opøve en passende grad af hårdførhed hos dem.

Men den voksne må have forståelse for, at det kan være skræmmende ikke at vide helt, hvem man er. Har man den forståelse, kan man til gengæld være den unge nær og ved sit eksempel vise, at man kan overleve denne store usikkerhed. Prøv at opmuntre den unge til at have tålmodighed med sig selv. Forklar, at det tager tid at blive *sig*. Ja, det varer faktisk et helt liv. Mind også den unge om, at selv om andre virker afklarede, er de det som regel ikke.

At lytte og tale med den unge igen og igen om de ting, der vedrører køn og seksualitet, giver som regel ro, afklaring og perspektiv. Det er ikke altid, at forældrene kan komme til at gøre det; men så må forældrene sikre sig, at der er andre, som kan. Det er i hvert fald ulykkeligt for de unge, hvis forældrene tror, at den kristne friskole eller efterskole gør det, mens skolen tror, at kirke- og ungdomsarbejde gør det, mens de tror, at forældrene gør det ...

De fleste i denne aldersgruppe kommer til at tage stilling til spørgsmålet om sex før ægteskabet. Det sker ikke altid ved et bevidst valg, men ofte ved, at den unge "bare" begynder på at have sex, eller netop ikke begynder på det. Men i alle tilfælde er det en sag, som forældre, lærere, ungdomsledere og

Hvordan tale med børn og unge om sex?

andre må tale med de unge om, for hvad enten de træffer et bevidst valg eller blot lader det ske – eller ikke ske – bærer de ansvar for deres seksualliv. Det er en utrolig vigtig pointe at fastholde over for de unge.

Den klassiske kristne seksualetik, som jeg er overbevist om, er på livets side, siger, at seksuallivet hører til inden for det livslange ægteskab mellem mand og kvinde. Med ”seksuallivet” mener jeg her samlejet, inklusiv forspil og efterspil. Det handler nemlig ikke bare om at undgå, at manden får udløsning i kvindens vagina, men om det, der hører samlejet til.

Psykolog Suh Jakobsen udtrykker det på denne måde: ”Mange unge eksperimenterer med at strække grænserne inden et reelt samleje til det yderste. Berøring af hinandens kønsdele eller decideret gensidig masturbation (petting) er ikke ualmindeligt, fordi den unge tænker, at man således honorerer eget/den andens ønske om ”ikke at have sex før ægteskabet”. Men sex og de stærke følelsesmæssige reaktioner, som sex nu engang sætter i gang i os, handler om meget mere end det egentlige samleje, og selvom intimitetsgrænsen er lidt forskellig fra person til person, så er delt nøgenhed og berøring af hinandens kønsdele, hvad enten man vil det eller ej, en seksuel interaktion – og altså en måde at have sex på.”¹

Dette syn på sagen skal kommunikeres til de unge gennem samtaler, bøger, pjecer, undervisning og forkyndelse. Det handler også om at forklare de unge, at fordi man er blevet i stand til at gennemføre et samleje, betyder det ikke, at man er klar til at gøre det. Rent udviklingsmæssigt er de fleste i vores kulturkreds først *mentalt* modne til at gå i seng med en anden, når de er 19-20 år eller ældre.

Det er også vigtigt at opmuntre de unge til at sige fra over for andres pres og forventninger på det seksuelle felt – og på den måde værne om det, som man finder værdifuldt. Det gælder også i forhold til en ven, veninde eller kæreste. Det er vigtigt, at man ikke går med til noget, fordi man er bange for, at den anden bliver sur, ked af det eller vred. Det er *altid* OK at sige fra – selv om det er særlig svært over for en, som man holder af, og som holder af én.

For mange unge er det en støtte, at forældrene sætter nogle grænser, fx at de ikke vil have, at den unge og kæresten overnatter alene i huset. Mind også de unge om, at i særlig grad på det seksuelle felt kan noget, der er gjort, aldrig blive ugjort.

”Men det er så pinligt at sige fra,” siger den unge måske. Dertil kan den voksne svare: ”Ja måske; men er det ikke endnu mere pinligt at gennemføre noget, som du ikke er tryk ved, hvorved pinen bliver endnu større bag efter?”

Hvordan tale med børn og unge om sex?

Og for øvrigt har din ven eller veninde ikke krav på, at du kan forklare, hvorfor du siger nej. Det er rigeligt, at du bare ikke vil." Den voksne kan måske også sige noget om, at netop evnen til at sige fra, giver et menneske tyngde og grund til at være stolt. Det er karakterdannende at kunne vente og udskyde sine behov.

Jeg ved, det er let og korrekt at skrive den slags. Jeg ved også godt, at de færreste voksne har levet efter alle de gode og fornuftige regler. Men hvis det siges med et varmt glimt i øjet, en pæn portion selverkendelse og en aldrig svigtende vilje til at rumme og tilgive, tror jeg alligevel, at det kan være nytigt for den unge at lægge øre til den slags ord.

Kærestepar kan for øvrigt også have glæde af at få gode ideer til, hvad man kan lave ud over at sidde eller ligge i en sofa sammen! De bør også opmuntres til at tale grundigt sammen om, hvilke rammer og grænser de vil have for deres samvær på tomandshånd, fx det at vente med at kærtegne hinandens kønsorganer, til man er blevet gift.

Det hører denne alder til, at man har en tendens til at indtage enten/eller-positioner. Det gør den unge ganske enkelt for at mindske kompleksiteten, så det må den voksne have forståelse for. Men da verden er mere kompleks, end en 17-årig er stand til at overskue, må den voksne også vove at udfordre den

FOTO: LØGUMKLØSTER EFTERSKOLE

Hvordan tale med børn og unge om sex?

unges sort-hvide verden eller støtte den unge i en mere kompleks verdensopfattelse. Den voksne kan bidrage med nogle flere vinkler og skabe nuancer. Også hvad angår seksuelle spørgsmål.

Forældre, lærere, pædagoger og klubledere, som har de unges tillid, vil som regel møde unge, som er trådt over grænserne, både deres egne og den kristne etiks. Kærestepar, som evt. har slået op, har fx haft sex uden at være gift. Dem er det vigtigt at møde i forståelse for, at seksualdriften er stærk og berusende, men også med gode ord om tilgivelse og muligheden for ny begyndelse, skønt der ofte vil være ar efter de sår, som de unge har givet sig selv og hinanden. Tilgivelse – især over for konkrete synder og fald – skal være en bærende virkelighed i vores samvær og samtaler med børn og unge om køn, krop og seksualitet.

Overgreb

”Der er tale om et seksuelt overgreb, når et barn inddrages i seksuelle aktiviteter, som det ikke kan forstå rækkevidden af, udviklingsmæssigt ikke er parat til og derfor ikke kan give tilladelse til og/eller aktiviteter af denne karakter, der overskrider samfundets sociale eller retslige normer.” (Socialstyrelsens definition af et seksuelt overgreb.)

Der findes ikke sikre tal for, hvor mange børn, der bliver udsat for seksuelle overgreb, bl.a. fordi mange seksuelle overgreb ikke bliver anmeldt. I en dansk spørgeskemaundersøgelse fra 2002² blandt ca. 6.000 9. klasses elever viste det sig, at 2 % af drengene og 8 % af pigerne var blevet udsat for strafbar seksuelt kontakt med en voksen (dvs. mindst 5 år ældre), inden de var fyldt 15 år. Det drejede sig om nøgenfotografering, seksuel berøring, oralsex, analsex, samleje eller tvang til at se på porno eller onani mm.

En del forældre, lærere, pædagoger, klubledere og familiemedlemmer vil derfor møde børn eller unge, der har været udsat for seksuelle overgreb. Vi ved desuden, at den slags også har fundet og finder sted i kristne hjem, institutioner og klubber. Alle voksne rundt om børn og unge må derfor vie problemet seriøs opmærksomhed.

Følgenvirkningerne er forskellige, alt efter hvilken relation krænkeren har til barnet eller den unge og afhængigt af omfanget af krænkelserne. Symptomer, der kan indikere seksuelle overgreb særligt hos piger, kan være bulimi, selvskadende adfærd, gentagne seksuelle mareridt og depression. Det kan også være et symptom, hvis en pige har et overdrevent seksuelt fokus ved en manipulerende og indladende adfærd over for drenge eller mænd. Hos drenge

kan symptomerne være voldelig adfærd, manglende empati, indadvendthed eller urenlighed med tis og afføring.

Konsekvensen af seksuelle overgreb er ofte ensomhed, identitetsforvirring, lavt selvværd, skyld og skam. Teenageårene, hvor identiteten tager form, vil oftest være den periode, hvor disse overgreb bliver italesat. Derfor skal vi som voksne være klar til at turde lytte, så den unge føler sig mødt. Derefter skal vi være villige til at reagere ved at tage anklagerne alvorligt, da en anklage meget sjældent kommer uden grund.

Alle voksne, som får viden om eller har begrundet mistanke om et seksuelt overgreb mod et barn, har underretningspligt. Da håndteringen af overgreb kræver stor faglig viden, og da det ofte kan blive en politimæssig sag, bør man ved mistanke eller viden om overgreb henvende sig til den kommune, som barnet eller den unge bor i for at få vejledning om det videre forløb. Du kan også få råd og vejledning hos Socialministeriets Videnscenter (SISO), som yder anonym telefonrådgivning. Alle former for tanker, overvejelser, tvivl og undren kan man ringe og drøfte med SISO og kommunen.

Hvis barnet/den unge selv har betroet sig til en voksen og fortalt om overgrebet, skal der straks sendes en underretning til barnets opholdskommune. Kommunen vil inden for 24 timer sagsbehandle underretningen og foretage de sagsbehandlerskridt, som er nødvendige, herunder hjælp til barnet og familien. Er overgrebet begået af forældremyndighedens indehaver eller andre, som barnet bor hos, vil kommunen sørge for beskyttelse af barnet. Tal ikke om mistanken med nogen, der ikke er involveret eller skal involveres.

Seksuelle overgreb udøvet af et barn eller en ung under 15 år, som er jævnaldrende med det krænkede barn, kan også forekomme. Også i disse tilfælde skal man, dersom man får viden eller begrundet mistanke, kontakte personer med indsigt i seksuelle overgreb.

Konsekvensen af seksuelle overgreb er vidtrækkende; men ved at være et voksent, nærværende medmenneske, og ved at henvise til gode fagpersoner, kan børn og unge, der har været udsat for overgreb, få hjælp, både hvad angår en evt. anmeldelse og ved, at der tages hånd om de fysiske og psykiske sår.

Det vigtigste er naturligvis at værne børn og unge mod overgreb og at tage hånd om dem, der har været udsat for dem. Men at slå falsk alarm ved mistanke om overgreb kan få store og alvorlige følger for lærere, pædagoger, klubledere og familiemedlemmer. Opstår mistanken, bør man altid tage den seriøst; men man bør optræde besindigt og søge hjælp hos fagfolk, der i første omgang under tavshedspligt kan vejlede én.

Porno

Når det indefra kommende hormonelle pres vågner i puberteten, skaber det en enorm interesse og nysgerrighed omkring det seksuelle, som skal imødekommes. Her er porno en stærk ”informationskilde”, som byder sig til. Men det problematiske er, at porno giver et manipuleret og konstrueret indtryk af det seksuelle. Desuden er den skabt ud fra kyniske pengeinteresser, der ikke går af vejen for at misbruge såvel de modeller, som optræder i pornoen, som alle dens forbrugere. Dette er teenagere og unge sjældent opmærksomme på, og derfor er det vigtigt, at nogle modne voksne fortæller dem det.

Den tid er forbi, hvor porno primært var en problemstilling for drenge. Flere og flere piger er forbrugere af porno. Vores vejledning omkring porno må derfor rette sig imod begge køn.

Porno er mange ting lige fra blød erotik til hård, voldelig eller forbudt porno. Disse forskelle vil jeg ikke gå nærmere ind på. Men ofte er porno vanedannende. Mer’ vil ha’ mer’, så det, der begyndte med blid erotik, kan ende i hardcore porno.

Det er vigtigt at være i dialog med de unge om mediernes syndflod af erotik og porno. *Paradise Hotel* er et godt eksempel. Reality-shows eller serier af denne type, hvor unge for penge kaster sig ud i sex med skiftende partnere og seksuelle eksperimenter for åben skærm, bør voksne have en mening om, som de delagtiggør teenagere i. Er man forældre, kan man forbyde, at det kører på stuens TV. I det mindste bør det problematiseres over for de teenagere, man har med at gøre i hjemmet, skolen eller kirkens ungdomsarbejde. For kristne efterskoler må det være en selvfølge at tilbyde eleverne en begrundet holdning til den slags TV-serier.

Mange unge siger imidlertid, at de ser *Paradise Hotel* og den slags for at have noget at forarges over. Og de unge bliver givetvis foragede – med rette. Men de er ikke altid opmærksomme på, at de ikke alene forarges. De påvirkes også. Det rykker ved unges normer at se den slags time efter time. *Paradise Hotel* rummer nemlig stærke billeder, sætter fantasien voldsomt i sving og giver unge forvrængede billeder af sex. Man kan måske fortælle de teenagere, man har med at gøre, at hvis de ser *Paradise Hotel* for at blive foragede, svarer det til at ryge hash for at kunne sige, at det er noget bras.

Et af problemerne ved porno er, at den skaber mindreværdsfølelse og frustration hos dens brugere. Unge mænd frustreres over, at de ikke kan trække den seksuelle akt så længe som i pornofilm. Scenerne i pornofilmene er nemlig også konstruerede. Og unge kvinder, der måske mangler sunde for-

Hvordan tale med børn og unge om sex?

billeder, tror, at de kun er attraktive, hvis de gør som i filmene og ser ud som pornomodeller.

Desuden kan porno skabe mindreværdsfølelse hos dens brugere, fordi man igen og igen oplever, at man ikke har nok selvkontrol til sige nej til dens fristelser. Har en pornoforbruger desuden en kæreste eller partner, vil denne også let føle sig ensom, usikker, tilsidesat og mindreværdig, fordi kæresten eller partneren ser så meget porno.

I pornoens univers er der udelukkende fokus på den fysiske akt. Den har intet fokus på følelser, tillid, troskab og kærlighed. Og den blotter noget, som hører til i det private. Porno er i ordets allerdybeste forstand ublufærdig. Desuden fortier den – ja, porno tabuiserer – totalt den del af seksualiteten, som har med undfangelse og fødsel af et barn at gøre. Porno er i virkeligheden enorm stereotyp. Den er en destruktiv kraft, som gør seksualiteten til noget meget ensartet og farveløst, hvor den fra Skaberens hånd er tænkt som noget mangearartet og farverigt.

Det er også meget vigtigt at tale med teenagere og unge om det faktum, at selv om ikke alle skades lige meget af porno, betyder det ikke, at alle forbliver uskadte! Grundtonen skal ikke være et nej til porno, men et ja til at beskytte vores egne og andres kroppe og seksualitet mod at blive nedskrevet til genstande for begær.

Skønheden i den menneskelige krop kommer netop *ikke* frem i pornoen, fordi den udstiller kroppen isoleret og ser på den med begærets forbrugende blik. Problemet med porno er strengt taget ikke, at den viser for meget, men at den viser for lidt, fordi begærets ensidige blik hindrer os i at se skønheden, hemmelighederne, antydningerne og alle de fine følelsesmæssige lag, som er knyttet til den menneskelige krop og seksualitet.

Møder man unge, som er kommet ind i et afhængighedsforhold til porno, er det vigtigt at forsøge at få dette misbrug frem i lyset, ud af skammens og skyldens mørke rum, så der sættes ord på det over for et andet menneske.

I den kristne sjælesorgs rum, må evangeliet om syndernes forladelse formidles. Men også Guds ords stærke tale om, at ved dåben og troen på Kristus er syndens bindende magt brudt (Romerbrevet kap 6), må formidles som trøst og hjælp til den unge. I mange tilfælde kan det også være nyttigt for misbrugeren – ja, for der er tale om et misbrug, der kan sammenlignes med narkomani og ludomani – at tale med en psykologisk fagperson.

Hvordan tale med børn og unge om sex?

Onani

Onani er en af måderne, hvorpå teenagere undersøger deres krop og seksualitet. Den er også den mest almindelige måde at få seksuel udløsning på i puberteten. Men onani er en stærkt begrænset udgave af den seksuelle forening, idet den handler om selvtilfredsstillelse.

Onani er et normalt udviklingsfænomen, som imidlertid kan blive et problem for ensomme, usikre unge, hvis den udvikler sig til erstatning for social kontakt. Onani kan tage overhånd hos unge, der ikke føler, at de slår til i sociale sammenhænge. Den kan blive et surrogat for virkelig nærhed, ømhed og kærlighed. Det skal teenagere have at vide, men de skal ikke skræmmes fra at onanere. Langt vigtigere er det at oplyse om, hvad onani er og ikke er.

Selve ordet er i øvrigt misforståeligt, da den bibelske person, Onan (Første Mosebog 38,8-10) ikke onanerede, men praktiserede afbrudt samleje, fordi han ikke ville have børn med sin afdøde brors kone. Onani som sådan er ikke omtalt i Bibelen.

Hvis vi tager drenge som eksempel, er problemet ved onani ikke, at drengen eller den unge mand får sædafgang. Noget tilsvarende sker jo under naturlige drømme. Problemet er, at nogle unge onanerer så intenst, at der opstår et afhængighedsforhold.

Man kan indvende, at vi mennesker også er afhængige af mad og drikke. Hvad er så forskellen? Er seksuel (selv)tilfredsstillelse ikke også et ordinært fysisk behov? Både ja og nej. Der er tale om et fysisk og hormonelt betinget behov. Men mens man kan leve uden at onanere – eller det seksuelle behov kan sublimeres eller udskydes – så kan man ikke leve (særlig længe) uden mad og drikke. Så et eller andet sted er der en forskel. I øvrigt kan man også komme ind i et overdrevent og usundt afhængighedsforhold til mad og drikke!

Skamfølelsen, som for mange hænger sammen med onanien, er for øvrigt ikke udelukkende knyttet til en seksualetik, som advarer imod onani. Den er også forbundet med en generel oplevelse af, at onani ikke er sex på den rigtige måde, for jeg udøver den ikke sammen med en anden. Sex er tiltænkt fællesskab, hvorfor onani ikke kan give det, som sex i et forpligtende forhold kan give.

Møder man unge, som er kommet ind i et afhængighedsforhold til onani, gælder noget tilsvarende som det, jeg skrev i slutningen af afsnittet om porno. Problemet med afhængighed og overdreven brug af onani, som unge – for øvrigt også ældre – kan slide med, må frem i lyset og ikklædes ord. Hvad en-

ten der kan løses op for det gennem samtaler med en kammerat, en voksen sjælesørger, en psykolog eller terapeut.

Et andet problem er, at onani ofte kombineres med porno. Igen er det ikke selve det at stimulere penis eller klitoris, der er problemet; men at porno har så mange skadelige følger. For nogle vil løsningen være, at man kan onanere af og til uden at bruge porno. En 16-årig dreng kan fx sagtens få udløsning ved at stå under bruseren og tænke på et par flotte bryster. Hvis alternativet er onani sammen med porno, er dette langt at foretrække. For andre vil det være nødvendigt med flere samtaler med modne voksne.

Nogle vil indvende, at hvis man ikke i alle tilfælde stempler onani som synd, kan man heller ikke sige til unge kærestepar, at gensidig petting er forkert. Det er jeg ikke enig i. Onani vedrører trods alt kun én selv, mens gensidig petting er at tage hul på noget relationelt, som hører ægteskabet til.

Homoseksualitet

En del teenagere har tanker og følelser om homoseksualitet. Nogle er også i tvivl om deres seksuelle orientering. Nogle få er relativt tidligt afklaret i deres homoseksuelle orientering. Også dette må vi som voksne omkring teenagerne være parat til at tale med dem om.

Efter alt at dømme er det en mangfoldighed af biologiske og miljømæssige faktorer, der bevirker, at nogle unge udvikler homoseksuelle følelser. Seksuel eksperimentering sammen med jævnaldrende af samme køn, hvilket ikke er usædvanlig, leder imidlertid ikke automatisk til homoseksuel identitet.

Man må også skelne mellem den identitetsforvirring, som de fleste oplever, og så en trang, der har ligget dybt i én i årevis. Det første behøver ikke at handle om homoseksuelle følelser, snarere om, at man i forsøget på at finde sig selv også spejler sig i nogen af samme køn. Man kan fx længes efter at være som et forbillede af samme køn.

Usikkerhed omkring kønsidentiteten er en naturlig ting. Kønsidentiteten er normalt først færdigudviklet, når man kommer op i tyverne. Der kan også være store forskelle fra person til person. Man kan sagtens være en "rigtig mand," selv om man har let til tårer, eller en "rigtig kvinde," selv om man ikke bruger makeup. Husk også at minde den unge om at distancere sig fra de stereotype billeder af kvinder og mænd, som reklamerne giver.

Nogle unge har ikke desto mindre varige homoseksuelle følelser, som de naturligvis finder det meget vanskeligt at tale om. De føler sig ofte isolerede og ensomme. Dersom den unge afvises af familien eller stigmatiseres på

Hvordan tale med børn og unge om sex?

grund af sine homoseksuelle følelser, fører det ofte til dybe smerter, depression og problematisk adfærd.

Derfor er det så vigtigt, at voksne kristne mennesker vil stille op med en dyb forståelse for disse unges vanskelige situation, men også med en kristen etik, som trods en eventuel livslang kamp fastholder muligheden for ikke at ville leve sine seksuelle følelser ud.

En ung mand med homoseksuelle følelser udtrykker sig sådan: ”Jeg snakkede med en del professionelle terapeuter, psykologer og sjælesørgere. De gode reaktioner kom fra mennesker, som lyttede mere, end de talte. De, som var ydmyge og ikke gjorde sig kloge på noget, de ikke vidste noget om. Jeg var glad for at tale med de mennesker, som erkendte deres egen begrænsning og i stedet henviste mig til bøger og personer, som vidste noget om emnet.”

Og han fortsætter: ”Det, som ikke var godt for mig, var derimod når folk talte nedsættende om homoseksuelle. De sagde det ikke henvendt til mig, for de vidste jo ikke, at jeg havde det problem. Men det gjorde ondt på mig, når nogen så en homoseksuel i fjernsynet og udbrød ”han er da også en idiot.”³

Unge, som kæmper med homoseksuelle følelser, men som ikke vil leve dem ud, har et stort behov for inkluderende fællesskaber. Følelsen af at være anderledes gør nemlig ondt og fører let til ensomhed. Derfor handler omsorgen for unge med homoseksuelle følelser også om at være med til at skabe sådanne fællesskaber.

Unge med homoseksuelle følelser har endvidere brug for fællesskaber med ligesindede, som de kan dele kampen med, tale med om nederlagene og få nyt mod på at blive i kampen. De fleste unge som kæmper med homoseksuelle følelser vil også have brug for at tale med en god psykolog, terapeut eller sjælesørger. Det at kunne henvise til en sådan er meget værdifuldt.

For øvrigt er dette emne så stort, at forældre, lærere, pædagoger og ungdomsledere, som møder unge med homoseksuelle følelser, bør sætte sig grundigt ind i emnet, fx ved at læse god litteratur om det.

Fem pejlemærker for en kristen seksualetik

Efter at have set på den verbale og nonverbale kommunikation med børn og unge om sex, vil jeg nævne fem pejlemærker for en kristen seksualetik.

Gud har nemlig i sit ord givet os nogle meget vigtige pejlemærker at styre efter, når det gælder alt det med køn, krop og seksualitet. Omtrent som bøjernerne i en sejltrede. Inden for disse bøjerner er der frihed til at sejle ”til styrbord eller til bagbord” eller i en form for zigzag-kurs! Men det er forkert og uklogt at sejle uden for bøjernerne.

Derfor er disse fem pejlemærker vigtige at kende for den, som skal kommunikere med børn og unge om sex.

1. Kærlighed, ægteskab og sex er Guds gode gaver

Seksualiteten er en gave fra Gud til os. Den drejer sig om meget andet og mere end samlejet. Den sidder som en kodning i vores gener fra det øjeblik, hvor sædcellen og ægcellen smelter sammen, og den præger på afgørende vis vores billede af os selv og andre mennesker som enten hankøn eller hunkøn. Den er knyttet til hele vores person: krop, følelser, tanker, vilje og ånd. Vi er fx skabt til at mærke seksuel spænding, tiltrækning og nydelse.

At seksualiteten er gudvillet, ses bl.a. i Højsangens Bog. Det er unikt, at en hel bog i Bibelen er helliget en poetisk og stærk ophøjelse af mandens og kvindens kærlighed og seksuelle længsel. Det udtrykkes fx sådan:

- Din elskov er dejligere end vin, dejligere end dine salvers duft. (1,2)
- Hvis I finder min elskede, hvad skal I da fortælle ham? At jeg er syg af kærlighed. (5,8)
- Hvor er du smuk, hvor er du yndig, du elskede, du vellystens datter. (7,7)

Bibelen drager også en parallel mellem ægteskabet og Kristi forhold til menigheden eller kirken. Forholdet mellem mand og kvinde i ægteskabet – som også indebærer det seksuelle – er altså en afglans af Kristi forhold til kirken (Efeserbrevet 5,21-33).

Det er uhyre vigtigt at se seksualiteten i *kærlighedens* større perspektiv. Det er en af ulykkerne i vores tid, at seksualitet og kærlighed ofte bliver adskilt til skade for begge dele.

Kærligheden er nemlig større end seksualiteten. Mens det ikke er muligt at leve et menneskeliv uden at give og modtage kærlighed i form af kammeratskab, venskab, familieskab og ægteskab, er det muligt at leve uden et aktivt sexliv, fx som single.

Hvordan tale med børn og unge om sex?

Kærligheden mellem mand og kvinde giver sig mange udtryk. Den viser sig som hengivenhed, troskab, ærlighed, omsorg og vilje til opgør. Den viser sig naturligvis også i form af gaver, kys, kærtegn, berøring og sex. Men det er altså kærligheden, der skal bære seksualiteten. Ikke omvendt. Det gælder generelt, men i særdeleshed den kærlighed og seksualitet, som udfoldes inden for det livslange ægteskab mellem én mand og én kvinde.

Denne større kærlighedens sammenhæng er det vigtigt, at vi får talt med børn og unge om.

Selv om det for nogle kan virke som et uopnåeligt højt ideal, at den fulde seksuelle forening hører til i ægteskabet, vil jeg slå for at fastholde det. Vi skal være ærlige om, hvilken kamp det kan være, og hvor meget det stritter i forhold til samtidens normer. Vi skal vedgå, at der i vores egne og andres liv kan være brud og fald, hvor tilgivelsen altid må fastholdes som noget basalt. Men vi skal vove at fastholde det, som er *godt*, også når det kræver stærke, aktive viljesbeslutninger.

Ægteskab og troskab rummer fx tryghed til at øve sig på det seksuelle samliv og til at modtage de børn, der kan blive frugten deraf. Der er ingen steder, man kan være så meget sig selv som i det livslange ægteskab, og der er ingen steder, man lærer en anden så godt at kende som dér. I den seksuelle forening er mand og kvinde fysisk og psykisk nøgne og dermed umådelig sårbare; men ægteskabet er den ramme, der bedst beskytter denne sårbarhed.

De bibelske argumenter for, at samlejet, med hvad dertil hører af forspil og efterspil, hører ægteskabet til, finder vi primært i det bibelske forbud mod utugt (fx Matthæusevangeliet 15,19, Første Korintherbrev 6,18 og Efeserbrevet 5,3). ”Utugt” er det bibelske begreb for aktivt sexliv uden for ægteskabet mellem én mand og én kvinde, hvad enten vi taler om førægteskabelig sex, udenomsægteskabelig sex, sex mellem flere personer end den ene mand og den ene kvinde eller sex mellem to af samme køn. Forbuddet mod sex før ægteskabet fremgår også af Første Korintherbrev 7,9: ”Men kan de ikke være afholdende, skal de gifte sig,” hvor det er underforstået, at enten lever man seksuelt afholdende, eller også gifter man sig.

Så ja: Kærlighed, ægteskab og sex er Guds gode gaver. Gud gav dem til de to første mennesker og giver dem fortsat til os. Men som tilfældet er med mange af Guds andre gode gaver – fx sproget – er seksualitet også en ”kommunikationsform”, der skal læres, hvor netop ægteskabet giver den trygge ramme for at øve sig og lære.

2. Sex findes i en ufuldkommen verden

Men vi befinder os ikke længere i Paradis. Derfor har kærligheden nogle gange trange kår, og derfor er seksualitet og ægteskab ikke altid paradisisk. En kristen seksualetik tager højde for den barske realitet, som fald, synd, ondskab og egoisme er.

Hertil kommer, at de onde magters taktik ser ud til at gå særligt efter at ødelægge og korrumpere det fineste og stærkeste, som Gud har skabt: Kærlighed, ægteskab og seksualitet.

Som alle Guds gode gaver kan også seksualiteten misbruges og ødelægges. Der findes destruktive kræfter i os selv, i andre mennesker og i den ånd, der præger samfund og tidsepoker, som har uhyggelig megen power til at ødelægge den geniale og fine gave, som seksualiteten er. Det viser sig bl.a. i det forkvaklede og stereotype billede af køn og seksualitet, som mange medier skaber.

Syndefaldet har fået til følge, at også seksualiteten er ramt af egoismens gift. Mange oplever derfor ikke sex som en gave fra Gud, fordi de i overdreven grad fokuserer på deres egne behov og lyster, men glemmer, at sex grundlæggende er en gave, vi kan give det menneske, vi er tættest forbundet med.

At vejlede børn og unge om køn og seksualitet er derfor grundlæggende at prøve at fremme den gode, gudskabte plan og at forsøge at hindre de destruktive kræfter i at ødelægge denne plan. Vi er naive, og vi svigter børnene og de unge, hvis vi ikke ser de destruktive kræfter i øjnene og søger at hjælpe børn og unge til at imødegå dem.

Hvis man ikke får understreget, at dette liv også er præget af destruktion og forkrænkelse, bliver der ikke plads til det uperfekte. Mange børn og unge lider under overdrevne forventninger til sex og kærlighed. Mange lider også under perfektionistiske kropsidealer. Der bliver ikke plads til den skæve næse og de små bryster. Kroppen bliver en form for udstillingsvindue, som skal bære hele identiteten. Mange bliver stressede. De får et anstrengt forhold til deres krop og seksualitet.

Dyrkelsen af den perfekte krop og det perfekte seksualliv bliver i virkeligheden en fjende af både kroppen og seksuallivet. Det er meget trist. Børn og unge skal hjælpes til at se lettelsen i den dybe bevidsthed om, at livet her på jorden ikke er fuldkomment.

Det betyder naturligvis ikke, at vi så ikke skal tage kampen op imod de lidelser og byrder, som tilværelsen byder på. Det betyder heller ikke, at man ikke må klæde sig pænt eller fremhæve kroppens skønhed. Det betyder slet

Hvordan tale med børn og unge om sex?

ikke, at man skal foragte sin krop og seksualitet. Kropsforagt og kropsdyrkelse er nemlig to alen af det samme dårlige stykke.

Alt for mange tjekker ind i ægtesengen med alt for mange pornobilleder på nethinden. Det lægger ubevidst et forventningspres på én selv og ægtefællen, som reelt bliver en hindring for et sundt seksualliv. Vi skal derfor få kommunikeret især til unge, at:

- det perfekte er ikke normen på denne jord,
- det uperfekte kan være godt nok,
- når vi alligevel nogle gange får lov at opleve noget, der nærmer sig det perfekte, er det et kærtegn fra Gud.

Kristen etik relativiserer altså seksualiteten. Den er god og gudvillet – selv i faldets verden. Men den kan ikke holde til at være gud. Det er en overanstrengelse af seksualiteten. Kun Gud kan holde til at være gud i vores liv, og hensynet til næsten sætter grænser for den seksuelle udfoldelse i forhold til vores ægtefælle og i forhold til andre mennesker.

Men underligt nok: Netop således – ved at blive frataget en altdominerende position – bliver seksuallivet til stor glæde for os.

På dette punkt er en kristen seksualetik enormt befriende. Fordi Gud er med, sættes seksualiteten hverken for lavt eller for højt, og vi ser, at vores krop og seksualitet er gaver, som næsten kan få glæde af. Altså kærlighedens aspekt igen.

Når denne sunde realisme kommer ind over disse temaer, kan vi også være ærlige over for unge og vedgå, at det seksuelle samliv i ægteskabet nogle gange er vanskeligt. Seksuallivet i faldets verden er ikke altid på toppen. Det er fx ikke en menneskeret at have et velfungerende seksualliv, til man dør. Vi skal kæmpe for det, men god sex er altid mere nåde end rettighed. Der kan komme sygdom til krop og sjæl, som lægger hindringer i vejen. Eller en almindelig og naturlig afmatning kan sætte ind. Lysten eller evnen til sex kan mindskes. Men troskab og intimitet er vigtigere end sex. Og selve livet er andet og mere end seksuallivet.

Unge kristne, som måske har ventet med sex til ægteskabet, kan også få vanskeligheder, når de tager hul på seksuallivet. Måske handler det om overdreven forventning. Måske handler det om, at manden eller kvinden har svært ved at markere sine grænser. Måske handler det om, at parret mangler den sunde distance, som også skal til for at få et godt sexliv. Nogle menigheder tilbyder mentorordninger mellem nygifte og erfarne ægtefolk. Det er en god ide.

3. Mennesket er mand og kvinde

Det er fundamentalt for en kristen seksualetik, at Gud skabte to forskellige køn. Ikke et, ikke tre, men to. ”Køn” hedder som bekendt ”sex” på engelsk. Selve grundstenen i menneskets seksuelle identitet er det forhold, at vi er skabt som dreng eller pige, mand eller kvinde. Derfor er seksualiteten god og gudvillet, hvilket også kan *erfares* – selv i en falden verden.

Dermed afviser en kristen seksualetik tanken om kønsneutralitet med deraf følgende forslag om at erstatte ”han” og ”hun” med ”hen” eller ”høn”. Vores køn er ikke en social konstruktion. Ganske vist er køn og kønsroller stærkt påvirkede af det samfund og den kultur, vi lever i. Men grundlæggende er mennesket skabt som mand og kvinde.

Kristen seksualetik afviser dermed også tanken om, at vi selv kan og skal designe vores seksualitet (såkaldt ”designersex”). Altså, at vi selv kan vælge, om vi er mest til mænd eller kvinder eller en blanding deraf; om vi er transseksuelle, biseksuelle eller måske asekuelle.

I faldets verden og under pres fra tidsånden er der gået kludder i seksualiteten for nogle mennesker, hvilket er smerteligt og vanskeligt for dem. Sådanne mennesker må omgærdes med stor omsorg og forståelse. Men det ophæver ikke, at mennesket er skabt som to køn til heteroseksualitet. Menneskets natur skal nemlig ikke primært findes i en indadrettet søgen efter sin seksuelle identitet, men i en udadrettet søgen efter Skaberens ”definition” af os.

Den kønsmæssige forskel er drivkraften i vores seksuelle identitet. Derfor kan vi glemme, om den, vi talte med i toget, havde lyst eller mørkt hår, men aldrig, om det var en mand eller kvinde. Derfor er vores første spørgsmål, når vi hører om fødsel eller graviditet: Dreng eller pige?

Det er vigtigt, at børn og unge får en glæde og stolthed over deres eget køn. Det opnår de bedst ved at møde mænd og kvinder, som selv udstråler denne glæde og stolthed over deres eget køn. Men det er også vigtigt, at den naturlige dragning mod det modsatte køn ikke tabuiseres eller gøres skamfuld. Det har betydning for børnenes og de unges liv og trivsel her og nu. Men det har også betydning for deres fremtidige forhold til det modsatte køn, evt. mundende ud i ægteskab. For hvis en mand skal kunne elske én kvinde, må han elske kvindekønnet. Og hvis en kvinde skal kunne elske én mand, må hun elske mandekønnet.

Men mand og kvinde er ikke udelukkende forskellige. De er også ens-arterede og dermed lige-værdige. Denne dybe dynamik mellem forskel og lighed er grundlæggende *god*. Den betyder helt konkret, at jo mere vi selv bliver

Hvordan tale med børn og unge om sex?

afklaret i vores kønsmæssige identitet – som netop *denne* mand eller netop *denne* kvinde – desto bedre forbilleder kan vi være for kommende mænd og kvinder.

Kønnenes komplementaritet – i deres lighed og forskellighed – er et vigtigt element i en kristen seksualetik. Den er en gåde, som vi aldrig til fulde kan udgrunde, og samtidig en kilde til stor undren og glæde, som vi må hjælpe børn og unge ind i.

Netop her ligger der store udfordringer for de mennesker, som føler sig fanget i en forkert krop, eller som kæmper med homoseksuelle følelser, eller som slet ikke har seksuelle følelser. Men på sin egen bagvendte måde bekræfter selv disse udfordringer og vanskeligheder, at kønsidentiteten er basal, og derfor er det vigtigt med ord og liv at synliggøre den for børn og unge.

De destruktive kræfter er også på spil her. De prøver at nedrive både forskelle og ligheder mellem mand og kvinde. Ligheden ødelægges fx, når kvinder nedskrives til sexmaskiner for mænds begær, eller når man dyrker sex, hvor kvinden nedværdiger og ydmyger manden. Forskellene mellem mænd og kvinder nedrives fx, når man kalder registrerede partnerskaber for ægteskaber, eller når moden og reklamerne pumper os med uvarierede, sexfikserede idealbilleder af kvinder og mænd.

Hvor Gud har skabt lighed, skaber djævelen ulighed, og hvor Gud har skabt forskellighed og variation, skaber djævelen stereotyp uniformitet.

Derfor er det vigtigt, at vi i vores egen bevidsthed rummer de to køns forskellighed og lighed, og at vi får det kommunikeret til den opvoksende slægt, ved at drenge og piger møder modne, sunde, troværdige kønsrollemodeller.

4. Formålet med sex er fællesskab og forplantning

De to køn drages imod hinanden, fordi mænd har brug for kvinder, og kvinder har brug for mænd til dybt fællesskab og gensidig glæde. I Bibelens står der, at det ikke er godt for mennesket at være alene. Men mænd og kvinder drages også imod hinanden for at føre slægten videre.

Gud har i sin store visdom givet seksualiteten et dobbelt formål: Den tjener intimiteten, fællesskabet og glæden mellem mand og kvinde i ægteskabet, og den tjener slægtens videreførelse. Den seksuelle tiltrækning og forening knytter på en og samme tid mennesker meget tæt til hinanden og til de børn, som kan blive frugten deraf.

Det ses meget konkret i dele af den kvindelige anatomi. Kvindens bryster tjener et seksuelt formål til glæde for begge under samlejet. Men kvindens

bryster kan også nære barnet på den allerbedste måde. Kvindens brede hofter er på tilsvarende måde en vigtig del af det seksuelle fællesskabsspil mellem mand og kvinde; men samtidig skal de skabe plads for det barn, som kan blive en følge af den seksuelle akt.

Det er derfor destruktivt, når mennesker forsøger at isolere disse to sammenhængende sider ved seksualiteten fra hinanden. Hvad enten man udråber – fx gennem tabuisering af den seksuelle lyst – slægtens videreførelse til at være det eneste formål med det seksuelle, eller man modsat – og det er vores tids største svøbe – rendyrker den seksuelle lyst og promoverer en seksuel praksis, der ikke har ”slægtens videreførelse” som en ligeværdig del af det seksuelle.

En seksualitet, som ikke har plads til børn, er amputeret. Det indebærer ikke et nej til prævention; men det indebærer fx et nej til fortrydelsespiller. Det kan også siges på en anden måde: Vi skal hjælpe og støtte unge til først at indlede det seksuelle samliv, når de er klar til at modtage det barn, der kan blive frugten deraf.

Det faktum, at seksualliv ikke kan eller bør adskilles fra muligheden for undfangelse af et barn, er også et element i seksualiteten, som kan hindre, at den får status som gud i vores liv. Seksualitetens genstand er nemlig dybest set andre mennesker (ægtefællen og barnet), ikke min egen tilfredsstillelse.

5. Troskab og tilgivelse er det bærende i parforholdet

I ægteskabsritualet spørges der ikke til følelser og forelskelse, men til vilje til troskab. ”Vil du elske og ære ... til døden skiller jer ad?” Når der i Bibelen tales om, at Gud elsker mennesker, indebærer det, at han gør gode ting imod dem. Han handler til deres bedste, og han er trofast mod sine løfter til dem. På tilsvarende måde er den livslange kærlighed mellem mand og kvinde ikke båret af et romantisk kærlighedsbegreb, men af gode handlinger, selvfor nægtelse og vilje til troskab.

Det betyder på ingen måde, at følelserne er illegitime eller ligeegyldige. De er meget vigtige – og dejlige. Der skal også arbejdes på, at forelskelsen holdes i live; men de varme følelser er ikke det, der skal bære igennem.

Den menneskelige psyke er basalt set sammensat af følelser, tanker og vilje. Alle tre dele er uhyre vigtige for kærligheden og seksualiteten. Ingen af dem kan undværes. I vores tid lægges der overdreven vægt på følelserne, større vægt end de kan bære. Derfor er det vigtigt i vejledning af teenagere og unge også at huske tankerne og viljen. De er enorme resurser i det menneskelige

Hvordan tale med børn og unge om sex?

sind, som vi må tage i brug til bedste for kærligheden og seksualiteten.

Når man måske i perioder ikke føler så meget for sin ægtefælle, kan man hente hjælp i tankerne og viljen. Tankerne kan fastholde, at der også er nogle positive sider ved min ægtefælle, selv om jeg lige nu kun føler nogle negative. Tankerne kan hjælpe følelserne til ikke at løbe løbsk ved at holde sig til nogle realiteter, som følelserne har det med at glemme.

Viljen er vigtig for at afbalancere følelserne. Jeg har *lovet* at blive sammen med hende. Og da jeg vil være et anstændigt menneske, holder jeg, hvad jeg har lovet. Viljen kan give os den fasthed, der udstår smerte, lider afsavn og slider sig igennem smalle pas og vanskelige situationer.

Således kan troskab som det bærende i ægteskabet udvikle vores karakterstyrke og modenhed, så vi ikke som børn løber efter de skiftende følelsesmæssige svingninger i sindet. Den lærer os skridt for skridt, at kærligheden kan bære gennem slidsomt arbejde, modgang, sygdom, arbejdsløshed og andre vanskeligheder.

Sammen med troskab er tilgivelsen noget basalt, som er så nødvendig, fordi kærlighed, ægteskab og sex eksisterer i faldets verden. En kristen seksualetik er sig bevidst, at når intet i denne verden er perfekt, bliver der brug for, at jeg tilgiver mine medmennesker, og der bliver brug for, at de tilgiver mig. Også i form af overbærenhed, der på en måde er tilgivelse uden ord.

En kristen seksualetik er forprogrammeret til, at vi ikke altid magter at overholde den. Det hænder, at vi svinger kærligheden. Det sker, at unge går i seng med hinanden uden at være gift. Nogle ægtefæller går fra hinanden. Men da tilgivelsen ligger i kristentroens DNA, er der plads til både at fastholde Guds gode vilje og at leve med, at den ikke altid virkeliggøres i vores liv.

Den spænding er ikke altid let at leve i. Men den er god. Måtte børn og unge *høre* dét sagt igen og igen, men først og fremmest *se* troskab og tilgivelse omsat i vores liv.

Noter:

- ¹ Suh Jakobsen: *Sex er Guds idé*. Puberteten. IMU.
- ² Karin Helweg-Larsen: *Omfanget af seksuelle overgreb på børn*. Statens Institut for Folkesundhed 2005. Se www.socialstyrelsen.dk/siso/filer/omfang_af_overgreb.pdf
- ³ Jens Ole Christensen: *Når tro og liv brager sammen*. LogosMedia 2009, side 192.

Hjemmeside og litteratur

Hjemmesiden www.adamogeva.dk vil jeg varmt anbefale. Ud fra et kristent livssyn giver den forståelig og sober information og vejledning til børn og unge fra ca. 11 år. Men også de voksne omkring børn og unge kan finde svar og god inspiration her.

Her er desuden nogle forslag til bøger rettet mod børn og unge, som er skrevet på grundlag af kristen seksualetik:

Til små børn

Malcom og Meryl Doney: *Hvor kommer jeg fra? Livets begyndelse fortalt for børn*. LogosMedia 2009.

Til halvstore børn

Jack og Angela Wingfield: *Du er snart voksen. Fakta, følelse, fornøjelse*. OP-Forlag 1993.

Til teenagere

Marit Holm Byre og Torbjørn Nordvoll: *Det fine – om ungdom og seksualitet*. Lohse 1998.

Bøgerne kan lånes på biblioteket.

Hold øje med tilsvarende senere udgivne bøger.

Forfatteren

Carsten Hjorth Pedersen, født 1955.

Lærer på to kristne friskoler 1983-89 og 1996-99.

Pædagogisk sekretær i Foreningen af Kristne Friskoler 1989-1995.

Cand. polit. i pædagogik og kristendom 1996.

Daglig leder af Kristent Pædagogisk Institut siden 1999.

Førstelektor i pædagogik 2006.

Leder af kristen børneklub.

Gift med Ellen siden 1982. Far til tre voksne børn.

Bøger af Carsten Hjorth Pedersen, som er i handlen:

Hvordan få det sagt? Lohse 2009. (248 sider, 300 kr.)

Scor! En andagtsbog for juniorer. LogosMedia 2009. (162 sider, 200 kr.)

Tid til børn, Lohse 2011 (3. udg.). (189 sider, 250 kr.)

Anerkendelse i kristent perspektiv (sammen med N. Kousgaard og H.J. Hansen), KPI 2011. (48 sider, 40 kr.)

Fagsyn på kristne skoler. Et oplæg til debat, Kristent Pædagogisk Forlag 2012 (115 sider, 100 kr.)

Respekt! Om åndsfrihed i dag, LogosMedia 2013.(252 sider, 200 kr.)

Vind! En andagtsbog for juniorer, LogosMedia 2014. (160 sider, 200 kr.)

Forkyndelse med respekt, Kristent Pædagogisk Institut 2014 (32 sider, 45 kr.)

Grib! En andagtsbog for juniorer, LogosMedia 2014. (160 sider, 200 kr.)

Kristent Pædagogisk Institut (KPI)

Formålet med KPI er at gennemtænke og formidle, hvad kristentro og pædagogik betyder for hinanden. KPI henvender sig til forsamlings, faggrupper og enkeltpersoner, som ønsker at fordybe sig i forhold vedrørende undervisning, opdragelse, vejledning og forkyndelse i skole, institution, kirke og hjem.

KPIs arbejde drives primært ved frivillige gavebidrag (40 % af indtægterne). KPI har en støttekreds på ca. 800 personer, der modtager fire årlige nyhedsbreve. Kontingentet er 200 kr. om året pr. person.

Kristent Pædagogisk Institut

Åbuen 28, 3400 Hillerød

Telefon: 48 24 24 62

E-mail: kpi@kpi.dk

Hjemmeside: www.kpi.dk

